OPENBAAR LICHAAM CREMATORIA TWENTE

JAARREKENING 2022

Datum: 15 maart-2023

Openbaar Lichaam Crematoria Twente Bestuur
en secretariaat, p/a gemeente Wierden
t.a.v. de heer H.T. Obbink
Postbus 43, 7640 AA Wierden
Telefoon: 06 23 35 92 91

Inhoud | Pagina

1.	Inleiding	1
2.	Jaarverslag over 2022	2
	2.1 Programmaverantwoording	2
	2.1.1 Algemeen Bestuur	2
	2.2 Paragrafen	3
	2.2.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	3
	2.2.2 Financiering	4
	2.2.3 Bedrijfsvoering	5
	2.2.4 Verbonden partijen	5
3.	Jaarrekening over 2022	6
	3.1 Balans per 31 december 2022	6
	3.2 Overzicht van baten en lasten over 2022	8
	3.3 Toelichtingen	9
	3.3.1 Kasstroomoverzicht	9
	3.3.2 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	9
	3.3.3 Toelichting op de balans per 31 december 2022	10
	3.3.4 Toelichting op het overzicht van baten en lasten over 2022	11
	3.3.5 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector	13
	3.3.6 Analyse saldo van baten en lasten 2022 ten opzichte van de begroting 2022	14
4.	Controleverklaring	15
5.	Crematoria Twente B.V. 2022 kleine impressie	18

Openbaar Lichaam Crematoria Twente Bestuur
en secretariaat, p/a gemeente Wierden
t.a.v. de heer H.T. Obbink
Postbus 43, 7640 AA Wierden
Telefoon: 06 23 35 92 91

1. Inleiding

Algemeen

Openbaar Lichaam Crematoria Twente (OLCT) stoelt op een Gemeenschappelijke Regeling, die door 12 regionale gemeenten met elkaar is aangegaan, tot stichting van één of meerdere crematoria in Twente.

Deelnemende gemeenten

Aan de Gemeenschappelijke Regeling nemen per 31 december 2022 de volgende gemeenten deel:

Almelo	Dinkelland	Hengelo	Oldenzaal
Berkelland	Enschede	Hof van Twente	Tubbergen
Borne	Haaksbergen	Losser	Wierden

Bestuur

de bestuurssamenstelling is per 31 december 2022:

Dagelijks Bestuur

de heer J.H.R. Pierik (voorzitter)	Borne
de heer E.J.F.M. van Mierlo	Almelo
de heer H.J. Scholten	Hof van Twente
mevrouw M. Oosterbroek	Losser
de heer R. de Way	Dinkelland

overige bestuursleden:

de heer M. Teutelink	Enschede
de heer G. Tesselink	Berkelland
de heer J.H. Niemans	Haaksbergen
de heer G. Gerrits	Hengelo
de heer G. ten Brinke	Wierden
mevrouw E. Zinkweg- Ankone	Oldenzaal
mevrouw U. Bekhuis-Groothuis	Tubbergen

Als secretaris fungeerde de heer H.Th. Obbink

Exploitatieresultaat 2022

Het exploitatiesaldo over 2022 bedraagt € 361.432 .

In 2022 is er een opbrengst uit deelneming (dividend).

T.a.v. het positieve exploitatiesaldo over 2022 (€ 361.432) stelt het dagelijks bestuur voor om € 61.432 toe te voegen aan de algemene reserve en € 300.000 uit te keren aan de deelnemende gemeenten.
Dit voorstel is reeds in de jaarrekening verwerkt.

2. Jaarverslag over 2022

Hierna wordt via de programmaverantwoording en de paragrafen verantwoording afgelegd over het in 2022 gerealiseerd beleid.

2.1 Programmaverantwoording

OLCT kent slechts één programma: het algemeen bestuur.
Hierna wordt ten aanzien van dit programma verantwoording afgelegd over het in 2022 gerealiseerd beleid.

2.1.1 Algemeen Bestuur

Wat heeft OLCT bereikt?
De doelstelling van OLCT is het zorgdragen voor de continuïteit van een crematoriumvoorziening ten behoeve van het verzorgingsgebied en het handhaven van de kwaliteit van deze crematoriumvoorziening op minimaal het bereikte niveau. Deze doelstelling is voor het verslagjaar bereikt.

Wat heeft OLCT daarvoor gedaan?
Naast de gebruikelijke onderwerpen als het jaarverslag en de begroting heeft het Algemeen Bestuur in de aandeelhoudersvergadering de jaarrekening 2021 van de vennootschap vastgesteld.

Het algemeen bestuur heeft een plan van aanpak voor het dividendbeleid vastgesteld. De gemeente Berkelland heeft besloten per 1 januari 2023 uit de Gemeenschappelijke Regeling te willen treden. Het Algemeen Bestuur (AB) heeft daarmee ingestemd.
Op 29 augustus was er een goed bezochte informatieavond voor gemeentebestuurders in het crematorium in Borne.
In verband met de gemeenteraadsverkiezingen op 16 maart 2022 was het Dagelijks Bestuur (DB) demissionair tot 17 november 2022. In die AB-vergadering is een nieuw DB benoemd. In de tussenliggende periode hebben de heer Van Mierlo en de secretaris waar nodig zaken afgestemd.

Openbaarheidsparagraaf
Het algemeen bestuur is op grond van art. 3.5 van de Wet Open Overheid (WOO) verplicht een openbaarheidsparagraaf op te nemen in de jaarrekening.

De verslagen van de AB-vergaderingen zijn gepubliceerd op de site van Crematoria Twente. De Gemeenschappelijke Regeling OLCT en de verordeningen zijn te vinden Overheid.nl.

Wat heeft het gekost?

	Realisatie 2022	Raming 2022
Baten	374.800	375.000
Lasten	13.368	15.462
Saldo	361.432	359.538

2.2 Paragrafen

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft een 7-tal paragrafen voor te weten:

1. Lokale heffingen
2. Weerstandsvermogen
3. Onderhoud kapitaalgoederen
4. Financiering
5. Bedrijfsvoering
6. Verbonden partijen
7. Grondbeleid
8. openbaarheid

De paragrafen 1, 3 en 7 zijn op OLCT niet van toepassing en zijn derhalve niet opgenomen.

2.2.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Weerstandscapaciteit
Voor de bepaling van de weerstandscapaciteit 2022 is, uitgaande van het in stand houden in de huidige omvang van de reserve deelneming, de vrij aanwendbare algemene reserve van belang. Voor 2022 betekent dit een weerstandscapaciteit van € 35.580 .

Risico's
Hieronder worden de risico's vermeld waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

De bedrijfsrisico's van Crematoria Twente B.V. (CT) vormen indirect een risico voor OLCT omdat deze consequenties kunnen hebben voor de hoogte van het dividend dat OLCT ontvangt.

De meeste bedrijfsrisico's van CT zijn afgedekt door middel van procedures en verzekeringen. Te denken valt aan het risico van schadeclaims. Dit risico is d.m.v. een kwaliteitsmanagementsysteem tot een minimum gereduceerd. Tevens is voorzien in een aansprakelijkheidsverzekering.
Een ander risico betreft het risico van inkomstenderving in geval van brand. Voor dit risico is een bedrijfsschadeverzekering afgesloten.

Onder bedrijfsrisico's wordt ook verstaan de ontwikkelingen van de markt. Hier tekent zich een risico af in de vorm van vestiging van een concurrent binnen het verzorgingsgebied. Wanneer dit risico zich voordoet kan dit gevolgen hebben voor de toekomstige dividenduitkeringen van CT.
In 2012 is besloten tot het treffen van maatregelen om de kans op dit risico te verkleinen. Deze maatregelen zijn in 2020 geëffectueerd.

Financiële kengetallen

Het BBV kent een vijftal voorgeschreven financiële kengetallen. Voor zover van toepassing zijn deze hieronder opgenomen voor OLCT.

Kengetal	Realisatie 2022	Begroting 2022
Netto schuldquote	1%	xx
Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	1%	xx
Solvabiliteitsratio	84%	100%
Structurele exploitatieruimte	100%	xx

Gezien de beperkte omvang van de Gemeenschappelijke Regeling is geen beoordeling en normering van de kengetallen opgenomen. Er is sprake van een beperkte exploitatie en balans. Er is een positief resultaat door de dividenduitkering vanuit het resultaat van de deelneming.

Netto schuldquote

Dit kengetal is de netto schuld ten opzichte van de totale inkomsten. Deze netto schuldquote geeft een indicatie van het aandeel rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Hoe hoger de schuld, des te meer rente en aflossing. Daardoor wordt de begroting minder flexibel.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Indien een deel van de schuld is aangetrokken om leningen aan derden mee te financieren worden deze ten opzichte van het vorige kengetal buiten beschouwing gelaten.

Solvabiliteitsratio

Dit is het eigen vermogen ten opzichte van het balanstotaal.
De solvabiliteitsratio geeft de mate aan waarmee de bezittingen zijn betaald met eigen vermogen.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal is het saldo van de structurele baten en lasten ten opzichte van de totale inkomsten.

2.2.2 Financiering

(Bedragen per 31/12/2022 x € 1.000,--)	Begroot	Werkelijk	Verschil
Omvang vlottende korte schuld:			
opgenomen gelden < 1 jaar	0	4	-4
schuld in rekening courant	0	0	0
Vlottende middelen:			
contanten in kas	0	0	0
tegoeden in rekening courant	4	4	0
overige uitstaande gelden < 1 jaar	0	0	0
Toets kasgeldlimiet:			
overschot vlottende middelen	-4	0	-4
toegestane kasgeldlimiet	31	31	0
ruimte onder kasgeldlimiet	35	31	4

2.2.3 Bedrijfsvoering

De voorzitter en de secretaris voeren de Gemeenschappelijke Regeling uit. Het Dagelijks Bestuur bereidt die zaken voor waarover in het Algemeen Bestuur een besluit moet worden genomen.
De directeur van de deelneming wordt voor de vergaderingen van het Dagelijks Bestuur uitgenodigd. Zij vervult een adviserende rol.
De Raad van Commissarissen (RvC) van de deelneming wordt uitgenodigd de vergaderingen van het Algemeen Bestuur bij te wonen. De RvC vervult een adviserende rol.
In de bestuursvergadering van OLCT wordt het standpunt van de Gemeenschappelijke Regeling als aandeelhouder van CT in de Algemene vergadering van Aandeelhouders bepaald.

2.2.4 Verbonden partijen

OLCT is een Gemeenschappelijke Regeling waaraan 12 gemeenten in Twente en de Achterhoek deelnemen. De Gemeenschappelijke Regeling is laatstelijk per januari 2016 gewijzigd.
De Gemeenschappelijke Regeling zal naar verwachting in 2023 worden gewijzigd.

OLCT is voor haar deelnemende gemeenten een verbonden partij, omdat elke gemeente zowel een financieel als een bestuurlijk belang heeft in OLCT.
Het gaat om de gemeenten Almelo, Berkelland, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Tubbergen en Wierden.

Crematoria Twente B.V. is voor OLCT een verbonden partij, omdat OLCT zowel een financieel als een bestuurlijk belang heeft in deze vennootschap.
OLCT bezit namelijk 100% van de aandelen van de vennootschap en heeft hierdoor via de Algmene vergadering van Aandeelhouders zeggenschap in de onderneming.
Op deze wijze kan OLCT haar doelstelling nastreven.

3. Jaarrekening over 2022

3.1 Balans per 31 decmber 2022

Activa	31-12-2022 €	31-12-2021 €
Vaste activa		
Financiële vaste activa		
Deelneming	1.574.935	1.574.935
Vlottende activa		
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar		
Overige vorderingen	0	0
Liquide middelen		
Banksaldo	339.552	6.484
Totaal	1.914.487	1.581.419

Passiva	31-12-2022 €	31-12-2021 €
Vaste passiva		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	35.580	-25.852
Reserve deelneming	1.574.935	1.574.935
Vlottende passiva		
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar		
Overige nog te betalen posten	3.973	32.337
Uit te betalen aan deelnemende gemeenten	300.000	0
Totaal	1.914.487	1.581.419

3.2 Overzicht van baten en lasten over 2022

Omschrijving	Werkelijke uitgaven 2022 €	Geraamde uitgaven 2022 €	Werkelijke uitgaven 2021 €
Personeel van derden	13.216	15.462	14.741
Overige goederen en diensten	152	0	189
Saldo	361.432	359.538	135.053
Totaal	374.800	375.000	149.983

Omschrijving	Werkelijke inkomsten 2022 €	Geraamde inkomsten 2022 €	Werkelijke inkomsten 2021 €
Rente	-200	0	-17
Resultaat uit deelnemingen	375.000	375.000	150.000
Totaal	374.800	375.000	149.983

3.3 Toelichtingen

3.3.1 Kasstroomoverzicht 2022

	2022	
Mutaties werkkapitaal (kortlopende schulden)	-28.364	
Kosten	-13.368	
Betaalde interest	-200	
Ontvangen netto dividend en dividendbelasting	375.000	
Kasstroom uit operationele activiteiten		333.068
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		0
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		0
Betalingen aan deelnemende gemeenten		0
Nettokasstroom		333.068

3.3.2 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften die het Besluit Begroting en Verantwoording daarvoor geeft.

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het betreffende balanshoofd anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De deelneming wordt gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs zal afwaardering plaatsvinden. Tot dusver is een dergelijke afwaardering niet noodzakelijk gebleken. De actuele waarde ligt ruim boven de verkrijgingsprijs.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voorzover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar gesteld wordt.

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengsten uit deelneming en eventuele overige opbrengsten enerzijds en alle hiermee verbonden aan het verslagjaar toe te rekenen kosten anderzijds.

3.3.3 Toelichting op de balans per 31 december 2022

Algemeen

De activiteiten van Openbaar Lichaam Crematoria Twente bestaan voornamelijk uit het beheer van de aandelen van Crematoria Twente B.V.

Activa

Vaste activa

Financiele vaste activa

Deelneming

Boekwaarde per 31 december 2022	1.574.935

Dit betreft de 100% deelneming in Crematoria Twente B.V.

Vlottende activa

Overige vorderingen

Te ontvangen dividendbelasting	0
Te ontvangen rente	0
Saldo per 31 december 2022	0

Liquide middelen

Banksaldo

Saldo per 31 december 2022	339.552

Dit betreft het saldo op de rekening courant en spaarrekening bij ING.

Passiva

Vaste passiva

Eigen vermogen

Algemene reserve	
Saldo per 31 december 2022	35.580
Reserve deelneming	
Saldo per 31 december 2022	1.574.935
	1.610.515

Het verloop in 2022 wordt in onderstaand overzicht weergegeven:

	Saldo 31-12-2021	Toevoeging	Onttrekking	Saldo 31-12-2022
Algemene reserve	-25.852	361.432	300.000	35.580
Reserve deelneming	1.574.935	0	0	1.574.935
Totaal	1.549.083	361.432	300.000	1.610.515

De toevoeging aan de algemene reserve is het resultaat over 2022. De onttrekking heeft betrekking op de te betalen uitkering aan de deelnemende gemeenten.
De reserve deelneming betreft dat deel van het eigen vermogen dat is vastgelegd in de deelneming Crematoria Twente B.V.

3.3.4 Toelichting op het overzicht van baten en lasten over 2022

Omschrijving	Werkelijke uitgaven 2022 €	Geraamde uitgaven 2022 €	Werkelijke uitgaven 2021 €
Personeel van derden	13.216	15.462	14.741
Betreft:			
Secretariaatskosten	9.716	10.317	11.241
Accountants- en advieskosten	2.500	2.500	2.500
Administratieve dienstverlening	1.000	2.645	1.000
Totaal	13.216	15.462	14.741

Omschrijving	Werkelijke uitgaven 2022 €	Geraamde uitgaven 2022 €	Werkelijke uitgaven 2021 €
Overige goederen en diensten	152	0	189
Betreft:			
Bankkosten	152	0	189
Overige kosten	0	0	0
Totaal	152	0	189

Omschrijving	Werkelijke uitgaven 2022 €	Geraamde uitgaven 2022 €	Werkelijke uitgaven 2021 €
Saldo van baten en lasten	361.432	359.538	135.053
Dit bedrag is als volgt samen te vatten:			
Baten	374.800	375.000	149.983
Lasten	13.368	15.462	14.930
Saldo van baten en lasten	361.432	359.538	135.053

Omschrijving	Werkelijke inkomsten 2022 €	Geraamde inkomsten 2022 €	Werkelijke inkomsten 2021 €
Rente	-200	0	-17

Omschrijving	Werkelijke inkomsten 2022 €	Geraamde inkomsten 2022 €	Werkelijke inkomsten 2021 €
Resultaat uit deelnemingen	375.000	375.000	150.000

3.3.5 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector

Het normenkader rondom de "Wet Normering Bezoldiging Topfunctionarissen Publieke en Semipublieke Sector" (WNT) is bekrachtigd in het Besluit van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 26 februari 2014, nr. 2014-0000106049 en de Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 26 februari 2014, nr. 2014-000 104920. De Aanpassingswet WNT is als onderdeel van dit normenkader op 19 juni 2014 aangenomen door de Eerste Kamer. Voor het opmaken van de jaarrekening is de Aanpassingswet WNT als onderdeel van het normenkader gehanteerd.

In verband hiermee dient de beloning van de topfunctionarissen in de jaarrekening openbaar te worden gemaakt.

Als topfunctionarissen voor de WNT worden bij OLCT aangemerkt de leden van het Algemeen Bestuur:

De bestuurssamenstelling tot 16 maart 2022:

Dagelijks Bestuur:

de heer E.J.F.M. van Mierlo		Almelo
mevrouw J. Nods		Enschede
de heer A.B.G.M. Koopman		Haaksbergen
mevrouw A.J. Prins (voorzitter)		Losser
de heer J. Coes		Wierden

Overige bestuursleden:

de heer M.J. Velten		Borne
mevrouw H.J. Bosman		Berkelland
de heer B. Blokhuis		Dinkelland
de heer G. Gerrits		Hengelo
de heer H.J. Scholten		Hof van Twente
mevrouw E. Zinkweg - Ankone		Oldenzaal
mevrouw U. Bekhuis- Groothuis	tot september	Tubbergen
mevrouw T. Vloothuis	vanaf september	Tubbergen

In de periode 17 maart 2022 tot 18 november 2022 was er formeel geen algemeen bestuur. De heer van Mierlo en de secretaries hebben in die periode waar nodig zaken afgehandeld en het (informele) algemeen bestuur waar nodig bij besluiten betrokken.

De bestuurssamenstelling vanaf 17 november 2022:

Dagelijks Bestuur:

de heer J.H.R. Pierik (voorzitter)	Borne
de heer E.J.F.M. van Mierlo	Almelo
de heer H.J. Scholten	Hof van Twente
mevrouw M.J.H. Oosterbroek	Losser
de heer R. de Way	Dinkelland

overige bestuursleden:

de heer M. Teutelink	Enschede
de heer G. Tesselink	Berkelland
de heer J.H. Niemans	Haaksbergen
de heer G. Gerrits	Hengelo
de heer G. ten Brinke	Wierden
mevrouw E. Zinkweg- Ankone	Oldenzaal
mevrouw U. Bekhuis-Groothuis	Tubbergen

Als secretaris fungeerde de heer H.Th. Obbink.

3.3.6 Analyse saldo van baten en lasten 2022 ten opzciht van de begroting 2022

De belangrijkste afwijking ten opzichte van de begroting zijn (bedragen zijn afgerond):

Voordelen	
Hogere uitkering ontvangen dividend	0
Lagere kosten personeel van derden	2.000
	2.000
Nadelen	
	0
	0
Per saldo	2.000

4. Controleverklaring

Deze pagina's zijn gereserveerd voor de controleverklaring.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur

van

OPENBAAR LICHAAM CREMATORIA TWENTE

Enschede, 20 april 2023

De voorzitter, De secretaris,

J.H.R. Pierik H.Th. Obbink

Crematoria Twente in hetkort

Kernwaarden: open, gastvrij, **dienstbaar**, gelijkwaardig, ontwikkelen

Vier eigentijdse locaties midden in de Twentse **natuur**

Dienstverlenend

Maatwerk

Crematoria Twente werkt met en koopt in bij uitsluitend **regionale** en **lokale** ondernemers

Dezelfde voorwaarden voor **iedere** inwoner én uitvaartondernemer

Gastvrijheid

Samenwerking met ziekenhuizen in de regio (crematies van ongeboren kindjes) en het regionale onderwijs

Visie: Wij bieden de meest persoonlijke dienstverlening in onze crematoria en staan voor maatschappelijke betrokkenheid

Een instituut in **Twente**

Vier **duurzame** locaties (A t/m A++++)

Voor **inwoners** van Twente, een deel van de Achterhoek en Duitsland

51 medewerkers incl. medewerkers **met afstand tot de arbeidsmarkt**

Crematoria Twente is een **samenwerkingsverband** van de gemeenten Almelo, Berkelland, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Tubbergen en Wierden

Neutrale, zelfstandige, **onafhankelijke** positie binnen de uitvaartbranche

Missie: Van betekenis zijn

Prachtige gedenkparken waarin continu wordt gewerkt aan het verbeteren van de leefomstandigheden voor **vogels, insecten, bloemen en planten**

Ruimte bieden, ook na het afscheid, voor reflectie, **bezinning** en contemplatie

Kwaliteit

Iedere plechtigheid wordt geregistreerd in het systeem PO behoeft. Hierin staan alle gegevens rondom de overledene, alle informatie met betrekking tot de plechtigheid, de locatie van de asbus in de algemene nissen en uiteindelijk het bestemmen van de as. Na een plechtigheid wordt door de medewerker een korte evaluatie in het systeem gezet. Daarnaast ontvangen de opdrachtgevers van een plechtigheid na een paar weken een enquête.

Interne evaluatie

Bij acht procent van de plechtigheden kreeg Crematoria Twente tips voor verbetering. Het ging om de volgende onderwerpen:

Interne evaluatie	
Gebouw/routering	39 %
Livestream/opnames/tonen foto's/draaien muziek	33 %
Personeel	16 %
Catering	8 %
Afwijking	4 %

Enquête	Zeer goed/goed	Redelijk	Matig/slecht	N.v.t.
Uitstraling crematoria	99 %	3 %	0 %	1 %
Beschikbare tijd plechtigheid	91 %	5 %	1 %	3 %
Kwaliteit medewerkers	97 %	2 %	0 %	1 %
Kwaliteit geluid en beeld	89 %	3 %	1 %	7 %
Kwaliteit horeca-aanbod	96 %	4 %	0 %	0 %

	Veel beter/beter dan verwacht	Zoals verwacht	Minder verwacht	Veel minder dan verwacht
Voldeed Crematoria Twente	35 %	58 %	1 %	6 %

Respons 25% retour van alle verzonden enquêtes.

Deze foto stond op de nieuwjaarskaart 2023 die aan onze relaties is verstuurd. De foto symboliseert waar wij voor staan. Traditie en vernieuwing in Twente. De traditie zit in het blazen van de midwinterhoorn, de vernieuwing zit in de jongedame die in het mooie Twentse winterse landschap op de midwinterhoorn blaast. De uitvaartbranche zit vol met tradities, maar we zagen ook het afgelopen jaar nieuwe rituelen ontstaan die passen bij deze tijd en passen bij de wensen van nabestaanden en gasten. Als Twentsbedrijf staan wij midden in deze altijd bewegende uitvaartwereld.

Duurzaamheid

De uitvaartbranche staat traditioneel gezien niet bekend als een sector die zich bezighoudt met duurzaamheid. Maar net als in andere industrieën, groeit de vraag naar duurzame alternatieven ook in de uitvaartbranche. De dood is immers een onvermijdelijk onderdeel van het leven en veel mensen willen hun laatste rustplaats op een milieuvriendelijke manier achterlaten.

Opstelling van de elektrolyser bij de waterstofhub Twente.

Het gasverbruik in crematoria is een belangrijk aandachtspunt als het gaat om duurzaamheid in de uitvaartbranche. Door de gasprijzen en zorgen om leveringszekerheden is er ook landelijk steeds meer aandacht voor de overstap naar andere brandstoffen. Crematoria Twente onderzoekt via de Waterstofhub Twente of waterstof een duurzaam en betaalbaar alternatief is voor het crematieproces. De voorspelling is dat waterstof een belangrijk rol gaat spelen bij de verduurzaming van de Nederlandse industrie en het energiesysteem.

De bestaande ovens kunnen relatief gemakkelijk worden omgebouwd naar waterstof. Dit in tegenstelling tot elektrisch cremeren. Eind 2022 is een opzet voor een haalbaarheidsstudie naar de energietransitie voor het hoge-temperatuur crematieproces op locatie Enschede opgezet. Bij de provincie Overijssel is hiervoor subsidie aangevraagd. Doel van deze haalbaarheidsstudie is het realiseren van een blauwdruk voor een crematieproces op groene waterstof. Naast het onderzoek naar waterstof valt er nog veel winst te behalen door minder gas te verbruiken per crematie. De werkgroep terugdringen gasverbruik heeft in 2022 hier al onderzoek naar gedaan en met voorstellen gekomen.

Bewustwording

Het afgelopen jaar zijn er twee blogs verschenen om nabestaanden te wijzen op keuzes die zij zelf kunnen maken op het gebied van duurzaamheid.

Mee naar de crematieruimte

Veel nabestaanden willen in de crematieruimte aanwezig zijn als hun overleden dierbare ingevoerd wordt in de crematieoven. Bijna alle crematoria bieden deze mogelijkheid. Wij ook. Maar is het een duurzame keuze om bij de invoer van de kist in de oven aanwezig te zijn? Het antwoord is ingewikkeld. Soms wel maar soms ook niet.

Aanwezig zijn bij het invoeren van de kist: een voorbeeld

Als nabestaanden aanwezig willen zijn als hun dierbare in de crematieoven wordt ingevoerd, moet de crematieoven gereed zijn op het moment dat de plechtigheid in de aula is afgelopen. De oven moet soms een hele dag warm zijn zodat families bij invoer aanwezig kunnen zijn. Dat zit als volgt: onze ovens hebben ongeveer een half uur nodig om op te warmen om de benodigde temperatuur van 800 graden te bereiken die nodig is voor het crematieproces. Het crematieproces duurt ongeveer 90 minuten. Na twee uur kan de oven afkoelen als er geen plechtigheid meer gepland is op die dag. Als er nog een plechtigheid is waarbij de familie ook aanwezig wil zijn dan kan de oven nog niet uit. Omdat alle families voldoende tijd te geven voor hun afscheid is er bij ons geen tijdsdruk en zit er minimaal 2 uur tussen het einde van ene crematie en de aanvang van de tweede crematie. Dit resulteert er dus in dat de ovens soms lang aanstaan. Overigens gaat tussendoor de oven wel ineenecostand, hiermee wordt gas bespaard.

Duurzaam

Aanwezig willen zijn bij de invoer van de overledene en duurzaamheid gaan niet altijd samen. Als er die dag 1 plechtigheid is of als het de laatste plechtigheid op de dag is, dan is het een duurzame keuze om aanwezig te zijn. Overigens kan een familie altijd mee naar de crematieruimte om daar afscheid te nemen. Het crematieproces gebeurt ook altijd op dezelfde dag bij onsaangezienwij niet beschikken over een mortuarium.

Crematoria Twente in de media

Huis aan Huis Enschede — WOENSDAG 4 MEI 2022 — 13

Uitvaartfestival tijdens open dag

Een kijkje bij Crematorium Usselo

door Hans Assink

Het crematorium in Usselo houdt op zondag 15 mei een open dag waardij voor het eerst ook een uitvaartfestival plaatsvindt. "We willen de mensen prikkelen om na te denken wat ze willen als ze dood zijn", zegt Harriët Tomassen, directeur Crematoria Twente.

USSELO - De laatste open dag werd organiser zeven jaar geleden gehouden, vertelt Harriët Tomassen. Toen waren er tussen de duizenden tweedehands bezoeken. Ook nu wordt een grote toeloop verwacht. "Heel veel mensen zijn belangstellend. Ze willen graag weten hoe het er achter de schermen uitziet. De sobersteming, het gedenkpark: mensen vinden het interessant."

Het pand in Usselo is in 2020 grondig verbouwd. "We willen graag laten zien hoe het er na de renovatie uitziet. Het beeld dat het een beetje eenvoudig was, is weg. Iedereen zegt dat het heel mooi is geworden. Het ziet er fris uit en dat willen we graag aan het publiek verteld zien."

De open dag begint om 11.00 uur en duurt tot 16.00 uur. Aanmelden is niet nodig, de toegang is gratis. Bij het informatiepunt zijn plattegronden verkrijgbaar. Kinderen kunnen [illegible] Een dj bijvoorbeeld. De bedoeling is om samen met de bezoekers een top 20 uitvaartmuziek samen te stellen. "We willen graag vernieuwen", zegt Tomassen. Buiten zijn er diverse activiteiten, zoals een politievoordstelling, een Mobiele Het maken van een selfie met/bij/naast een kist, het aanzetten van een kaarsje en stroomdemonstraties. Dit wordt voor deze gelegenheid gedaan met fijn schelpenzand.

'MUZIEK VERBINDT, HET HERINNERT EN ZIT VOL EMOTIE'

Iedereen kan zondag 15 mei komen en zien dat het crematorium in Usselo veel meer is dan een plek van verdriet. Want dan biedt het crematorium een kijkje achter de schermen. Een uitvaartfestival heer her, en her past in deze tijd waarin volop campagne wordt gevoerd om over de dood te praten.

Want wie weet er nu eigenlijk dat het crematorium een poëziewandeling heeft, met gedichten vol troost? En wat is de top 20 van de mooiste uitvaartmuziek? Dat laatste wordt op de open dag samen met het publiek bepaald, een dj draait de plaatjes.

Voor kinderen is er 'een vrolijke kindervoorstelling' over de dood. 'Lena in een lijstje', en ja, er is een nagesprek met de kijkende kindjes.

Knutselen mag ook, of een kaarsje aanstreken of een selfie maken met een van de kisten die er voor de gelegenheid staan.

Wie liever een rondleiding krijgt van een crematoriummedewerker, kan daarvoor kiezen. Zelf rondwalen in het gebouw of in het park ernomheen kan ook. Bij het informatiepunt ligt een plattegrond klaar en is er een kopje koffie of thee. Overal zijn er medewerkers die uitleg geven.

■ De (gratis) open dag is op 15 mei van 11.00 tot 16.00 uur. Aanmelden hoeft niet, behalve voor de kindervoorstelling. Dat kan via. opendag@crematoriatwente.nl

Medewerkers van het team ondersteuning. Foto: Eko Fotstmard.

Vakblad **Uitvaart**

37 jaar onafhankelijk vakblad rondom de dood

38e jaargang — nr. 2 — februari/maart 2022

ACHTERGROND — door Leonie Schutter - de Boer

Verduurzamen: hoe pak je dat aan?

'Het vraagt voortdurend om **afwegingen maken**'

Foto: Jacqueline Dwiggers

Harriët Tomassen

Aandacht voor duurzaamheid neemt overal in de samenleving toe. Twee uitvaartprofessionals over verdurzaming in het eigen bedrijf. "Het is gewoon een kwestie van beginnen."

Net 'of' maar 'hoe' Crematoria Twente gaat bijdragen aan een duurzame samenleving, is waar het voor directeur Harriët Tomassen om draait. "Ons bedrijf, met twaalf gemeenten als eigenaar, heeft daarin ook een maatschappelijke verantwoordelijkheid." Twee van de vier gebouwen, in Borne en Oldenzaal, zijn nieuw. De andere twee, in Enschede en Almelo, zijn volledig gerenoveerd. Hoewel de gebouwen het hoogste energielabel hebben, het gereedschap van de hoveniers elektrisch is en ook qua bedrijfskleding al een duurzaamheidsslag is gemaakt, vilde Tomassen meer. "We bleven maar in kringetjes ronddraaien, hadden behoefte aan inspiratie. Toen hebben we een externe adviseur gevraagd om mee te denken."

Verzamel ideeën

Vorig najaar organiseerde Crematoria Twente een brainstormsessie met het managementteam. De uitkomst hiervan is verwerkt in het jaarplan voor 2022. "Gaswerbruik, afvalscheiding, communicatie over duurzaamheid met klanten, duurzame asbussen en deelnume aan de Wätersto!f-Hub Twente zijn zaken waarmee we aan de slag gaan. Het gaswerbruik monitoren we al, maar we willen meer data. Plan is om den maand als schoolingsmaand van het overgebleuk te bestempelen. Op elke locatie zou per dag, door de medewerkers die met de oven werken, een plan kunnen worden gemaakt: hoe laat zetten we de oven aan? Hoe laat zetten we 'm uit? En de dag afsluiten met een korte nabespreking: waren er onverwachte gebeurtenissen? Hoe is geanticipeerd?", schetst Tomassen het idee. Met de WaterstofHub Twente, een coöperatie van twintig bedrijven en kennisinstellingen die experimenteren met verschillende toepassingen, productie en opslag van waterstof, zijn ze in oktober al gestart. "Voordeel van waterstof is dat er geen CO_2 de lucht in gaat. Ook kan waterstof, een soort gas dat opbrandt, op duurzame manieren, zoals met zonnepanelen of windmolens, worden geproduceerd zodat het 'groen' is."

Uitvaartondernemer is verantwoordelijk

Jurgen Theunissen heeft sinds de start van zijn uitvaartbedrijf, in 2015 uitgebreid met collega Koen Mensink, aandacht voor duurzaamheid. "Ik vind dat elke uitvaartprofessional een verantwoordelijkheid heeft, omdat nabestaanden door de situatie waar ze in zitten niet goed overzien wat duurzame keuzes zijn. Het is onze taak om hen daarin mee te nemen; te informeren over mogelijkheden, de consequenties te benoemen en te inspireren om zo tot keuzes te komen." Juli vorig jaar besloot Theunissen zich aan te sluiten bij GreenLeave, het samenwerkingsverband van uitvaartondernemers die streven naar duurzame uitvaarten. "We hebben een duurzaamheidsverklaring ondertekend, inclusief minimale eisen waar elk lid aan moet voldoen. Hiersan voldeden we, maar als over anderhalf jaar weer een audit volgt, moeten we ook nieuwe stappen hebben gezet."

Goed informeren is de sleutel

Een strategisch plan met "SMART" geformuleerde doelen heeft Theunissen bewust niet. "Als ik zeg: iedere uitvaart moet duurzaam zijn, creëer ik aan de achterkant een doel waar ik naartoe moet werken. Ik wil zo vrij mogelijk bij nabestaanden aan tafel zitten en een uitvaart vormgeven die bij hen past. Het moet niet zo zijn dat ik meer over duurzaamheid praat dan over de uitvaart of degene om wie het gaat." Per onderdeel van de uitvaart brengt Theunissen duurzaamheid onder de aandacht, maar vaak niet expliciet. "Neem de omvang van de uitvaart. Hoe zien nabestaanden het afscheid voor zich: in intieme kring of willen ze iedereen die de overledene heeft gekend de gelegenheid geven erbij te zijn? Ik moedig ze aan daarover na te denken. Dat een uitvaart ook in kleine kring kan plaatsvinden en een livestream een goed alternatief is voor mensen die niet aanwezig zijn, is niet bij iedereen bekend. Indirect ligt het onderwerp zo toch op tafel." Ook de vraag hoe nabestaanden anderen van het afscheid op de hoogte willen brengen, biedt volgens Theunissen ingangen om mensen goed te informeren. "Ik vertel dat er naast de rouwkaart ook andere mogelijkheden zijn. Willen ze meer weten, dan vertel ik dat de drukker een digitale rouwkaart, feitelijk de proefdruk, kan maken. Mijn ervaring is dat bij kleinschalige uitvaarten met ongeveer vijftig gasten, van 90 procent het e-mailadres bekend is en de kaart dus digitaal kan worden verstuurd. In Brabant en Limburg, waar het bidprentje veel gebruikt is, wordt steeds vaker gekozen voor een digitale rouwkaart en een combinatie van een papieren rouwkaart/bidprentje op de dag van de uitvaart."

Afwegingen maken

Duurzaam willen werken vraagt volgens Tomassen van Crematoria Twente voortdurend om afwegingen maken. "Bij alles moet worden gedacht: is het respectvol? Is het niet te zakelijk? Neem de aanwezigheid van families bij de invoer. Als nabestaanden duurzaamheid belangrijk vinden, zouden ze niet bij de invoer aanwezig moeten zijn. Het crematieproces kan dan efficiënt worden gepland. Ios van de tijdstippen van de plechtigheid. De ovens branden korter als we alle kisten zo kort mogelijk op elkaar kunnen invoeren. Tegelijkertijd is dit niet wenselijk vanuit dienstverleningsaspectief. Hoe ga je hiermee om? Een optie is om meer aandacht te besteden aan voorlichting."

Vakblad Uitvaart | februari/maart 2022 — vakbladuitvaart.co

Special Duurzaamheid: kennis, ervaringen en inspiratie

- 'Het is gewoon een kwestie van beginnen'
- Stichting GreenLeave wil nieuwe stappen zetten
- Leren van een andere branche: de tuincentra
- Webshop voor duurzame producten en diensten

Huis aan Huis Enschede — WO

Open dag crematorium goed bez

'De dood beter bespreekbaar maken'

door Hans Assink

De open dag en het uitvaartfestival bij het crematorium in Usselo hebben zondag tussen de 700 en 800 bezoekers getrokken. "Op zich is dat een mooi aantal", zegt directeur Harriët Tomassen. "Ons doel was een gesprek te hebben over de dood. Wat vol ja? En dat is echt wel gebeurd. Er hebben mooie gesprekken plaatsgevonden."

ENSCHEDE - Crematoria Twente, locatie Enschede, zette zondag haar deuren open voor het publiek. Het crematorium is in 2020 grondig verbouwd. Geïnteresseerden waren welkom voor een kijkje achter de schermen en maakten daar gebruik van. "We zijn heel tevreden over de opkomst", zegt Harriët Tomassen. "Het was ook prachtig weer. De mensen waren heel erg te spreken over hoe mooi het is geworden. Ze vonden dat het daglicht mooi viel en het zag er allemaal verzorgd en mooi uit."

De open dag en het festival komen, zijn er niet in verdrietige omstandigheden van een overlijden. Het is anders als bij een plechtigheid als iemand overleden is. En sommige mensen die al eens een crematie hebben meegemaakt, willen toch ook wel even kijken."

De open dag werd vergezeld door een uitvaartfestival.

DE KISTFIE LEIDT TOT VERSCHILLENDE INTERPRETATIES

Zo droeg dichter en theateregine Hilhorst gedichten uit de troostbundel [illegible] je dag als je iemand [illegible] kwam heel ontroerd [illegible] ten, met de tranen in [illegible]", zegt Tomassen. "Ook [illegible]voorstelling 'Lena in [illegible]je' was erg leuk heb ik [illegible]. Ook de ouders waren [illegible] of over."

De kistfie (het maken van een selfie met/bij/naast een kist) was ook populair in Usselo. Tomassen: "Van tevoren kregen we daar veel reacties op. Van 'kan dat wel?' Maar er zijn behoorlijk wat kistfies genomen. Sommigen meesten er om lachen, anderen zeiden van 'ik ga wel in die kist als ik dood ben'. Ons doel was een gesprek te hebben over de dood. De dood bespreekbaar maken. Laten we het eens wat beter bespreken. Nou, er hebben mooie gesprekken plaatsgevonden. Dat kunnen we wel stellen."

Mieke Telkamp

Bij het uitvaartfestival was ook een dj aanwezig, bij wie muziek kon worden aangevraagd. Bezoekers konden een lijst invullen om uit te zoeken wat de populairste muziek is bij uitvaarten. "Er zijn veel lijstjes ingevuld. Daar gaan we nog mee aan de slag", zegt Tomassen. "En Miele Tellamp met 'Waarheen waarnoor' wordt nog wel eens in Oldenzaal gedraaid. Daar komt ze vandaan."

Hopen op deze manier ook andere liedjes te ontdekken."

Andrea Bocelli met 'Time to say goodbye' is de meest gespeelde song bij een uitvaart, weet Tomassen. "En Miele Tellamp met 'Waarheen waarnoor' wordt nog wel eens in Oldenzaal gedraaid. Daar komt ze vandaan."

De avonthuitie kon ook worden bezocht bij de open dag van het crematorium in Usselo. (Foto: Robert Hoetink)

Kiekje bij de doodskist

Twentenaar is van cremeren

▶ Pagina 3

8 — BORNE/HOF VAN TWENTE — WOENSDAG 5 OKTOBER 2022

■ Honderden belangstellenden, ook kinderen, bezoeken eerste open dag

'Zoveel mogelijk achter elkaar cremeren, met deze gasprijzen'

Door de hoge gasprijs wordt kist na kist in de oven van het crematorium in Borne geschoven. „We proberen zoveel

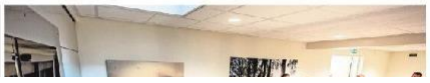

▲ Tijdens de open dag van Crematoria Twente demonstreerden medewerkers hoe een crematorium precies werkt. FOTO: MEL VAN DEN BERG

Cremeren wordt een stuk duurder

Crematoria gebruiken tussen de 45 en 75 kuub gas om een kist te verbranden. Ruim 20 crematies verder en het verbruik is net zoveel als van een gezin in een jaar. Door de hoge gasprijs ontkomen Twentse crematoria er daarom niet meer aan om prijsstijgingen door te voeren.

Jeroen de Kleine
Almelo

Gerard den Ouden van de Stichting Uitvaartverzorging Nijverdal en directeur-bestuurder Harriët Tomassen van Crematoria Twente twijfelen er niet aan dat de prijzen voor een crematie gaan stijgen.

„Al komt dat niet alleen door de gasketen", maanmoert Tomassen, die in haar functie onder meer verantwoordelijk is voor het crematorium in Almelo. „Alleen faunens dragen eraan bij dat de prijzen stijgen. Dat zie je overal en bij ons ook. Onze leveranciers hebben een goed te maken met stijgende kosten en dat berekenen zij weer

Al moeten we er op termijn wel aan gehoren, vindt Tomassen.

De woordvoerder legt uit dat één crematie van een overledene tussen de 45 en 70 kubieke meter gas kost. De temperatuur in de oven stijgt naar 20 to 1200 graden. Vervolgens duurt het 75 minuten om de crematie te voltooien. Stichting Milieu Centraal rekende uit dat die na 25 crematies gelijkstaat aan de hoeveelheid gas die een gemiddeld huishouden in een jaar verbruikt. „Daarom is het inderdaad goedkoper om crematies korter op elkaar te plannen. Maar dit

OPEN DAG — Anne Grundel

Open dag groeit uit tot een klein 'uitvaartfestival'

Afgelopen jaar bestond Crematoria Twente vijftig jaar, maar van een uitgebreide viering kon toen geen sprake zijn. Komende zondag wordt de schade ruimschoots goedgemaakt. „Onze open dag groeit uit tot een **waar uitvaartfestivalletje", aldus directeur/bestuurder Harriët Tomassen.**

Festival is een te groot woord?

„Ja, laten we het houden op een 'festivalletje'. Onze open dagen zijn altijd druk bezocht, iedereen zoekt ons dan op. Maar we zien het ook als onze taak om mensen te prikkelen met de vraag: 'wat wil ik na de dood?' en 'wat wanneer ga ik mijn dierbaren van de overledene?'. Met een klein festival benaderen we een serieus onderwerp maar een luisjoog."

Hoe ziet een klein festival eruit?

„We hebben een dj, mensen kunnen een 'kistfie' maken, er is kinderfoubaar, er is poëziewandeling in ons gedenkpark en meer. Het is interactief. Zo kun je de dj vragen om verzoeknummers. Wat zou jij graag horen op jouw uitvaart? Een top vijf van de meest gebruikte nummers hebben we wel.

Maar we dagen bezoekers ook uit om na te denken over muziek uit andere culturen. Zo staat *Alunga lodi* on the *bright side of life* in Engeland al jaren in de top."

> **Bij een 'kistfie' maak je een selfie bij of naast een kist**
> – Harriët Tomassen, directeur/bestuurder Crematoria Twente

En wat kan ik me voorstellen bij een 'kistfie'?

„De kistfie is een van de manieren om de dood bespreekbaar te maken. Je maakt een selfie bij, in of naast een kist. We prikkelen mensen op een uitdagende manier. De kist staat overigens wel rechtop, het mag ook weer niet 'te echt' lijken."

En ook kinderen zijn welkom?

„Ja, juist! Elk kind wordt op een moment geconfronteerd met de dood. Sommigen verliezen een opa of oma, soms zelfs een vader of een broer of zuster. Maar ook het verlies van een huisnuvuur kan ingrijpend zijn in een kindersleven. Met de voorstelling *Lena in een lijstje*, voor kinderen van groep 3 tot en met 8, laten we ze nadenken over vragen als 'Is er een hemel?' of 'Hoe wil ik getroost worden?' Maar er wordt ook gelachen en er is een nagesprek. En ouders mogen er gewoon bij blijven."

En dan is 'Usselo' ook nog gerenoveerd?

„Klopt, we hebben het gemaakt mooi te laten zien, maar nu openen we zondag de deuren van onze vernieuwde aula's in Enschede. Wie in de afgelopen twee jaar geen crematie heeft gehad bij ons, en dat is wel te hopen, herkent het niet terug."

■ 15/5, Open Dag Crematoria Twente, locatie Enschede, van 11 tot 16 uur. Toegang gratis. Voor het bijwonen van 'Lena in een Lijstje' vooraf aanmelden. Meer info op crematoriatwente.nl

▲ Komende zondag is er open dag bij Crematoria Twente, locatie Enschede. FOTO: ROBBEN FOTOGRAFIE

ENSCHEDE

Een selfie met een doodskist? Die maak je tijdens het uitvaartfestival in Usselo

Hoe ziet de oven er van binnen uit? Wat doe je eigenlijk met de as? En hoe maak je de beste #kistfie, een selfie met een doodskist? Tijdens de open dag van het crematorium in Usselo is er zelfs een demonstratie stroomen (voor de gelegenheid met fijn schelpenzand).

Iedereen kan zondag 15 mei komen en zien dat het crematorium in Usselo veel meer is dan een plek van verdriet. Want dan biedt het crematorium een kijkje achter de schermen. Een uitvaartfesrival heer her, en her past in deze tijd waarin volop campagne wordt gevoerd om over de dood te praten.

Want wie weet er nu eigenlijk dat het crematorium een poëziewandeling heeft, met gedichten vol troost? En wat is de top 20 van de mooiste uitvaartmuziek? Dat laatste wordt op de open dag samen met het publiek bepaald, een dj draait de plaatjes.

Voor kinderen is er 'een vrolijke kindervoorstelling' over de dood. 'Lena in een lijstje', en ja, er is een nagesprek met de kijkende kindjes.

Knutselen mag ook, of een kaarsje aanstreken of een selfie maken met een van de kisten die er voor de gelegenheid staan.

Wie liever een rondleiding krijgt van een crematoriummedewerker, kan daarvoor kiezen. Zelf rondwalen in het gebouw of in het park ernomheen kan ook. Bij het informatiepunt ligt een plattegrond klaar en is er een kopje koffie of thee. Overal zijn er medewerkers die uitleg geven.

■ De (gratis) open dag is op 15 mei van 11.00 tot 16.00 uur. Aanmelden hoeft niet, behalve voor de kindervoorstelling. Dat kan via. opendag@crematoriatwente.nl

▲ Wie weet er nu eigenlijk dat het crematorium een poëziewandeling heeft, met gedichten vol troost? FOTO: ANNA KOKETA

[illegible] is van levensbelang [illegible]r Zenderen én Borne'

[illegible] nu echt op te lijken dat-ie er komt: de [illegible]binding. Al is het verzet uit met name Almelo en [illegible]stevig. Daarom blijft wethouder David Vermorken [illegible]rzichtig. „Hij ligt er pas als hij er ligt. Maar ik verwacht [illegible]ostakels meer."

[illegible] ler geldt als de snelste verbinding tussen Hengelo en Almelo. Ondanks de files in de spits in met name Zenderen, maar ook in toenemende mate in Borne. „Het is ook in het gemeentehuis dagelijks het gesprek aan de koffietafel: hee lang er er nu weer over hebben gehoe het vrcder meet met het verkeer in Borne en als het nieuwe Mobiliteitsplan er is. Een 'knip' in de Rondweg speelt daar een essentiële rol in. Het idee is onder meer om het stuk tussen Jasmin Garden en de rotonde bij de Stroom Esch er helemaal uit te halen

[illegible] inpassen. Hij wijst onder meer op de groene wal die wig en crematorium van elkaar gaat scheiden. „Het is een voorbeeld van hoe je een weg moet inpassen in het landschap."

Dat ze daar in Bornerbroek wat anders tegenaan kijken, begrijpt hij. Ook dat Almelo zich zorgen maakt over nadelige gevolgen voor haar wegen. Al denkt hij zelf dat die beperkt blijven. „Er is alleen een toename van het verkeer tussen Zenderen en de Nijverheidsgrijl in Almelo. Maar dat weegt op tegen de winst die elders wordt geboekt. Het regionaal belang van de nieuwe weg is groot."

Toon Almelo verandert niets